

ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Бондарчук Н. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства

Житомирського національного агроекологічного університету

Зважаючи на цінність землі, вона дедалі частіше стає об'єктом злочинних зазіхань. Злочинці, користуючись своїм службовим становищем, знаходять все нові прогалини в законодавстві України і здійснюють незаконні операції з землею. Злочинці мають високий рівень підготовки, володіють відповідними навиками, які надають їм можливість ефективно приховувати злочинні схеми. Тому, на нашу думку, виявлення і дослідження основних правових і організаційних проблем розслідування злочинів у сфері земельних правовідносин дозволить ефективніше протидіяти злочинцям.

Дане питання неодноразово досліджувалось вченими-юристами і практиками, серед них: О. Ю. Татаров, О. С. Тарасенко, О. Я. Дякін, Л. В. Мілімко, А. В. Настенко, І. С. Тальянчук, В. Л. Гребельський, М. Л. Никифорчук, А. Д. Луговик, Р. С. Белкін.

Злочини у сфері використання та охорони земель України можна класифікувати на дві групи: 1) злочини, об'єктом яких є земля як природний об'єкт; 2) злочини, об'єктом яких виступають права на землі. До першої групи можна віднести забруднення або псування земель (ст. 239 ККУ), безгосподарське використання земель (ст. 254 ККУ). До другої групи злочинів відноситься незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 239-¹) та незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (239-²).

Відповідно до звіту про результати роботи Державної інспекції сільського господарства України у 2015 році Держсільгоспінспекцією України проведено 1482 перевірки дотримання вимог земельного законодавства, за результатами яких виявлено 775 порушень та видано 648 приписів з метою усунення виявлених порушень. До органів прокуратури, органів досудового розслідування направлено 374 матеріали справ щодо порушення вимог земельного законодавства, в яких вбачаються ознаки злочину, несплати втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, стягнення в судовому порядку шкоди, заподіяної державі внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу [1].

Досліджуючи дані Єдиного державного реєстру судових рішень, було встановлено, що за 2013 році було винесено 7 обвинувальних вироків. Покарання призначалися у вигляді штрафів в розмірі від 850 до 3400 грн. Заслуговує на увагу той факт, що одна особа була позбавлена волі з випробувальним терміном на один рік за незаконне заволодіння ґрунтовим покривом і одна службова особа позбавлена права обіймати службові посади терміном на два роки. Виправдовувальних вироків не виносилося.

У 2014 році було винесено 13 обвинувальних вироків за земельні злочини. Покарання передбачали стягнення штрафу з особи правопорушника, в більшості кримінальних проваджень особи визнають винну і укладають угоду зі стороною обвинувачення. Заслуговує уваги і той факт, що найбільш суворі покарання припадають на злочини, пов'язані з незаконним заволодінням ґрунтового покриву, середня сума штрафу складає 8000 грн., також прослідковується вектор посилення кримінальної відповідальності за вчинення даного злочину, а саме одна особа була засуджена до фактичного позбавлення волі терміном на один рік. В 2014 році було прийнято 2 виправдовувальні вироки.

Дані за 2015 рік свідчить про те, що в даному році було винесено лише 4 обвинувальних вироки за земельні злочини. Слід зазначити, що покарання в даних вироках призначено у вигляді штрафів від 1700 до 3400 грн. Виправдовувальні вироки не виносились. На фоні соціально-реформаційних подій в суспільстві ми прослідковуємо викривлення бачення земельних злочинів суддями загальної юрисдикції, як суспільно небезпечних злочинів і віднесення їх до категорії кримінальних проступків, про що свідчить виключний характер майнових санкцій щодо правопорушників [2].

На наше переконання, таке завершення кримінальних проваджень у сфері земельних злочинів не виконує ні превентивних, ні охоронних, ні відновлюваних функцій у сфері земельних правовідносин. Вище зазначені дані свідчать про наявність організаційних та правових проблем розслідування злочинів у земельній сфері.

Кількість обвинувальних вироків в сфері земельних злочинів за 2013-2015 р.р.

Недосконалість (або в деяких випадках повна відсутність) нормативних актів, що регламентують кваліфікацію дій осіб за порушення земельного законодавства також ускладнює діяльність оперативних підрозділів. Вище вказане дозволяє посадовим особам органів влади маскувати свої дії під суспільно-корисні, приймаючи рішення колегіально, надаючи у власність земельні ділянки без дотримання відповідної процедури, змінюючи цільове призначення, обумовлюючи такі дії службовою необхідністю [3].

Однією із сприятливих умов для росту злочинності в земельній сфері та одночасно однією з проблем виявлення земельних злочинів на сьогодні є практично відсутність державного контролю у сфері використання та охорони земель. Постійне реформування державних органів виконавчої влади, що організують та здійснюють державний нагляд (контроль) у частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель спонукає до вчинення злочинів в цій сфері, а також до неефективної роботи цих органів. Крім того, злочинці є досить обізнаними та володіють значним арсеналом вмінь та навичок, які їм дозволяють оперативно протидіяти правоохоронцям.

Сприятливими умовами для вчинення земельних злочинів є недосконалість земельного законодавства, неефективна робота державних органів виконавчої влади, що організують та здійснюють державний нагляд (контроль) у частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель, корупція та відсутність прозорого ринку земель в Україні. До організаційних та правових проблем розслідування земельних злочинів слід віднести низький рівень професійної підготовки слідчих, який не дозволяє ефективно виявляти і документувати такі злочини, складність кваліфікації таких злочинів. Натомість знання особливостей виявлення злочинів надасть можливість працівникам правоохоронних органів визначити основні форми та способи вчинення злочинів у сфері земельних праводносин, змоделювати злочинну поведінку осіб, які підозрюються у їх вчиненні, сформувати порядок дій при фіксації злочинної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Звіт про результати роботи Державної інспекції сільського господарства України за 11 місяців 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.disgu.gov.ua/index.php/dostup-do-publichnoi-informacii/zvity>
- 2.Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
- 3.Настенко А.В. Виявлення і розслідування підрозділами БОЗ МВС України одержання неправомірної вигоди службовими особами у сфері земельних правовідносин / А.В. Настенко // Право і безпека. – 2013. – № 3. – С. 95 – 99.